

**TYTTÖYSTÄVÄ JÄTTI, OKEI? - SUKUPUOLIREPRESENTAATIO
TIOT JA NIIDEN RAKENTUMINEN HBO-SARJOJEN ESITTELY-
TEKSTEISSÄ**

Annika Back
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Annika Back	
Työn nimi <i>Tyttöystävää jätti, okei?</i> – sukupuolirepresentaatiot ja niiden rakentuminen HBO-sarjojen esittelyteksteissä	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 28
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten nais- ja mieshahmoja representoidaan HBO-suoratoistopalvelun teosten, kuten sarjojen ja elokuvien, esittelyteksteissä. Tutkimus on laadullista, systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan nojaavaa tekstintutkimusta, joka noudattaa feministisen tutkimusperinteen periaatteita. Tavoitteenani on tehdä näkyväksi tekijöitä, joilla rakennetaan kuvaa sukupuolesta ja vertailla sukupuolten representaatioita suhteessa toisiinsa. Tutkimus on aineistolähtöistä ja teoriasidonnaista, eli aineistosta esille nousevat kielelliset piirteet toimivat suuntaviivoina sille, mihin itse analyysi kohdistuu. Samalla kuitenkin tekstejä tarkastellaan systeemis-funktionaalisen kieliteorian ja feministisen tutkimussuuntauksen viitekehyksissä. Analyysitapana tutkimuksessa toimii kielellinen analyysi, jassen avulla erilaisten representaatioiden tyypittely, kun taas feministinen viitekehys toimii kehikkona aineiston tarkastelulle ja sukupuolisensitiivisyydelle läpi tutkimusvaiheiden. Tutkimus pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Millaisia sukupuolirepresentaatioita HBO:n esittelytekstit luovat mies- ja naissukupuolesta?2. Millaisin kielellisin keinoin representaatioita rakennetaan? Mitkä keinot toistuvat? <p>Tutkimuksessa nousee esille kaksi hallitsevaa representaatiota, jotka esittävät 1) miehet voimakkaina toimijoina ja 2) naiset heikkoina toimijoina. Aineistosta nousee esille myös kaksi vähemmän näkyvää representaatiota: 3) miehet passiivisina toimijoina ja 4) vahvan naisen representaatio. Esittelytekstit esittelevät teoksia lähtökohtaisesti miesten näkökulmasta ja samalla toisintavat perinteisiä sukupuolikäsityksiä ja -rooleja. Vähemmän näkyvät sekä perinteisistä sukupuolirooleista poikkeavat representaatiot toteutuvat tiukemmin rajaehdoin. Tutkimuksen perusteella myös esittelytekstit toisintavat miessukupuolen roolia ensisijaisena ja aktiivisena yksikkönä.</p>	
Asiasanat systeemis-funktionaalinen kielioppiteoria, representaatio, sukupuoli, feministinen tutkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	4
1.2	Aiempi tutkimus.....	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
2.1	Feministinen tutkimussuuntaus.....	8
2.2	Systeemis-funktionaalinen kieliteoria	9
2.3	Representaatio.....	10
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	12
3.1	Tutkimusaineiston esittely	12
3.2	Analyysimenetelmä.....	13
4	ANALYYSI	15
4.1	Yleiskatsaus representaatioihin.....	15
4.2	Toimivat ja vahvat miehet.....	16
4.3	Mies kohteena tietyin rajoituksin.....	19
4.4	Kohteeksi joutuvat naiset	21
4.5	Vahva nainen	23
5	PÄÄTÄNTÖ	25
	LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Sukupuolten välinen tasa-arvoisuus on ollut jo pitkään ajankohtainen ja uudelleen esille nouseva aihe myös Suomessa. Yhdenvertaisuutta on mahdollista edistää esimerkiksi lainsäädännöllä ja asenteisiin vaikuttamaan pyrkivällä viestinnällä, muttamyös kielellä on keskeinen rooli sukupuolikäsitysten ylläpitäjänä tai muuttajana. Vaikka se toimii vain yhtenä areenana sukupuolten välisessä tasa-arvoliikkeessä, on sen merkitys nimenomaan arvojen uusintajana tai toisintajana sekä keskustelun mahdollistajana suuri.

Toistuvat kielenkäytön keinot ja rutiinit voivat olla suuressa roolissa siinä, miten hahmotamme ympäröivää maailmaa ja asioiden suhtautumista toisiinsa. Vaikka suomen kieli koetaankin usein varsin sukupuolineutraalina ja ennen kaikkea sitä edistävänä kielenä (esim. Engelberg 2007), voivat sukupuolittavat käytänteet nousta itse kielijärjestelmää voimakkaammin esille tavoissa, joilla kieltä käytetään. Kieli voi olla sukupuolittavaa ilman yhtäkään sukupuoli-ilmausta, ja näin ollen feminiini- ja maskuliini-ilmausten ohessa onkin tärkeää tarkastella tapoja, joilla merkityksiä ilmaistaan. Kielenkäytön tilanteet paitsi heijastelevat käsityksiämme, myös toisintavatja näin vahvistavat niitä edelleen.

Koska tänä päivänä median käsite on yhä hajanaisempi ja monet sosiaalisen median alustat keskusteluareenoja myös lehdistölle, on esille noussut uusia tekstilajeja, jotka kaipaavat myös kielitieteen huomiota. Yhdeksi uudeksi tekstiksi voidaankin nostaa suoratoistopalveluissa esiintyvien teosten esittelytekstit. Samalla myös suoratoistopalvelujen luonne on ehkä lähestymässä median kenttää, sillä molemmat ovat kaupallisia palveluja ja esittelytekstien taustalla toimivat usein samantyylliset ainekset

kuin verkkomediasisällöilläkin. Yhtäältä tekstit kertovat ja kuvailevat aiheitaan neutraalisti, mutta toisaalta taustalla toimiva kaupallisuus on tärkeä osa tekstien olemassaoloa. Siinä missä sanomatalo myy uutisartikkelin lukijalle, suoratoistopalvelu myy teoksen katsojalle. Samalla striimauspalveluiden suosio kasvaa jatkuvasti, ja esimerkiksi vuonna 2018 videoiden striimaamiseen käytettiin 58 prosenttia koko internetin dataliikenteestä (Sandvine 2018).

Suoratoistopalvelujen, kuten Netflixin tai Amazon Primen osuus on suurimpien yksittäisten striimauspalveluiden joukossa (Sandvine 2018), ja suoratoistopalveluissa kieltä käytetään myös sarjojen ja elokuvien esittelemiseen. Näiden esittelytekstien voidaan olettaa vaikuttavan yhdessä itse teoksen kanssa myös siitä näkökulmasta, miten asioita ja ilmiöitä koetaan. Siinä missä esittelyteksti voi olla jonkun tulkinta ja itse luoma representaatio, voi se myös vaikuttaa katsojan tulkintaan teoksesta tai esittelytekstin muista aiheista (tässä tutkimuksessa sukupuoli- ja seksuaalisuudesta) joko ennen teoksen katsomista tai sen jälkeen. Varsinkin toistuvat sukupuoli- ja seksuaalisuusrepresentaatiot vahvistavat toisiaan ja voivat luoda katsojalle tietoisien tai tiedostamattomien käsitysten lisäksi, mitä tietyn sukupuolen edustajana oleminen on ja millaisia vaatimuksia heihin voidaan kohdistaa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen tekstuaalisia keinoja, joilla sukupuoli- ja seksuaalisuusrepresentaatioita rakennetaan HBO-suoratoistopalvelun sisältöjen esittelyteksteissä. Pää tavoitteenani on paitsi selvittää millaisia representaatioita sukupuolesta tehdään ja miten, myös tarkastella sukupuolten välisiä representaatioitasuhteita toisiinsa. Tutkimuksessa pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: 1. Millaisia sukupuoli- ja seksuaalisuusrepresentaatioita HBO:n esittelytekstit luovat mies- ja naissukupuolesta? sekä 2. Millaisin kielellisin keinoin representaatioita rakennetaan? Mitkä keinot toistuvat?

Tutkimus keskittyy vain mies- ja naissukupuolen representaatioihin siksi, että muista sukupuolista ei ole saatavilla aineistoa tai se on erittäin vähäistä. Se toteutetaan aineistolähtöisenä mutta teoriasidonnaisena tutkimuksena, joka kietoutuu niin kieli- ja viestintätieteiden kuin myös sukupuolentutkimuksen kentälle. Pää tavoitteena on löytää toistuvuuksia ja eroavaisuuksia mies- ja naishenkilöiden kuvauksista sukupuolen näkökulmasta, ja näin ollen pyrkiä luokittelemaan ja jaottelemaan erilaisia representaatioita. Tutkimus on luonteeltaan laadullista tekstintutkimusta.

1.2 Aiempi tutkimus

Aikaisempaa tutkimusta HBO:n esittelyteksteistä ei Suomessa ole tehty – ainakaan tiettävästi. Sukupuoli ja sen vaikutus yhteiskuntaan, asenteisiin sekä sukupuolten väliseen tasa-arvoon on kuitenkin kiinnostanut monia tutkijoita jo vuosikymmenien ajan.

Tämän päivän tutkimus keskittyy tarkastelemaan piilossa olevia sukupuolikäsityksiä ja -normeja sekä tuomaan esille kieleen vakiintuneita tapoja merkitä eroavaisuuksia sukupuolten välillä. Aikaisempi tutkimus nostaa esille oman tutkimukseni kannalta merkittävimpiä tutkielmia, ja samalla esittelee suurimpia linjoja sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. Tutkimukset tulevat yhteisvaikutukseltaan varsin lähelle omaa tutkimustani, ja ne taustoittavat hyvin aikaisempia linjauksianiin sukupuolittuneen kielenkäytön, sukupuolten välisten representaatioerojen kuin taas toistuvien aihepiirien ympärillä.

Suomen kielestä on löydetty paljon piilevää maskuliinisuutta ja sukupuolittunutta kielenkäyttöä. Esimerkiksi Mila Engelberg (2016) on tutkinut yleisiä maskuliinisuusilmaisuja (esim. ammattinimikkeet) sekä myös näennäisesti sukupuolineutraaleja sanoja ja niiden liittämistä miessukupuoleen väitöskirjassaan ”Yleispätevä mies: Suomen kielen geneerinen, piilevä ja kieliopillistuva maskuliinisuus”. Tutkimuksessakäy ilmi, että yleensä neutraaliksi koetut mutta sukupuolta kuitenkin eksplikoivat sanat tulkitaan miessukupuoleen viittaaviksi vaikkapa ammattinimikkeissä (esim. sähkömies). Samalla tutkimuksessa nostetaan esille *mies*-sanan käyttö pronominin sijastajasen kasvu varsinkin rikosjournalismissa. (Engelberg 2016.) Engelbergin tutkimuksen fokus kiinnittyy yksittäisiin ilmaisiin ja leksikaalisiin valintoihin, kun taas omatutkimukseni syventyy tarkastelemaan niiden rakentumista. Molempien tutkimusten taustalla vaikuttavat kuitenkin käsitykset sukupuolittuneen kielen (tai sen käytön) olemassaolosta ja sukupuolten välisistä eroista kielessä.

Sukupuolittuneen suomen kielen tutkimusta on tehnyt myös Kaisa Karppinen (2002), ja tämän mediateksteihin kohdistuva tutkimus on suuntautunut varsinkin yhteiskunnalliseen ja ennen kaikkea sen institutionaaliseen kontekstiin. Karppisen väitöskirja tuo ilmi myös omaa tutkimustani läheisemmän aiheen sukupuolittuneisuutta sekä mies- ja naissukupuolen kuvailun eroja. Mediateksteissä tyttöys esitetään passiivisena olemisena ja poikuus sitä aktiivisempänä toimijuutena. Samalla myös miessukupuolta eksplikoidaan useammin, mikä osaltaan tekee naissukupuolen näkymättömäksi. (Karppinen 2002.) Omaan tutkimukseeni peilattuna tulokulma on lähempänä samaa, mutta aineisto perinteisempää ja vakiintuneempaa. On myös mielenkiintoista tarkastella, ovatko sukupuolirepresentaatiot muuttuneet, vai näyttävätkö ne olevan kiinteä osa kielitaitoamme läpi tekstien ja ajallisen yhteyden.

Aikaisemman tutkimuksen piirissä esille nousee myös Luukan (2003) tutkimus tyttöyden rakentumisesta aikakauslehti *Demin* palstoilla. Tutkimuksen aikana aikakauslehdet ovat olleet suuressa kulutuksessa varsinkin nuorten keskuudessa. Myös Luukka lähestyy aineistoaan systeemifunktionaalisen kieliteorian kautta, ja pyrkii löytämään piirteitä, joilla konstruktioituneita merkityksiä tyttönä olemisesta rakennetaan. Tutkimuksen mukaan Demi kuvaa tyttöyttä *tunteiden, biologisen naiseksi kasvamisen, ihmissuhteiden ja kauneuden* kautta. (Luukka 2003: 17–35.) Luukka (mts.) toteaa

lehden tarjoaman stereotyyppisen areenan olevan paitsi lukijan huomaama, myös tämän hyväksymä. Myös omassa tutkimuksessani keskiössä ovat toistuvat piirteet, ja vertailen esille nousevia representaatioita niiden luonteen lisäksi myös määrällisesti.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Feministinen tutkimussuuntaus

Feministinen tutkimus lähtee liikkeelle feministisestä paradigmatista, jonka mukaan naiseus näyttäytyy ja siitä on luotu merkki erilaisuudelle ja erolle. Teorian mukaan naiseus kuvastaa poikkeamaa ja toiseutta, kun miessukupuoli nähdään ensisijaisena ja oletuksena. Feministisen tutkimussuuntauksen tavoitteena on yhtäältä tehdä vallitsevia rakenteita kuten kielenkäyttöä näkyväksi ja toisaalta myös pyrkiä rikko- maan niitä tutkimuskentillä. Vaikka teorian ytimessä onkin juuri naiseuden käsite, koetaan saman paradigman kattavan myös seksuaalisuuteen, ruumiiseen ja rotuun liittyvää normittavaa kategorisointia. (Koivunen & Liljeström 1996: 11–13.)

Simone de Beauvoir esittää, että nykykäsitys siitä, millainen nainen on ja mitä häneltä voi odottaa, on paitsi kulttuurillisesti myös historiallisesti luotu yhdistelmä erilaisia ominaisuuksia. Samalla kun käsitys toimii kehyksenä naiseuden käsitteeseen, rajaa se myös sitä, mitä nainen *voi* olla. (Beauvoir 2009: 41–42.) Beauvoirin (mts.) mukaan tämä luo myös juuri asetelman sukupuolten välisestä asymmetriasta ja siitä, että nainen joutuu aina merkitsemään itsensä naiseksi: tämä taas tapahtuu seksuaalisuuden ja sukupuolen rajoitusten kautta.

Koska feministiseen tutkimussuuntaukseen on kuulunut miesnormitetun tiedemaailman kritisointi, tavoitteeksi on noussut luoda uusia tutkimuskäsitteitä, joiden avulla sukupuolittuneisuutta ja normittamista on mahdollista tutkia analyttisesti (Koivunen & Liljeström 1996: 16). Näistä käsitteistä varsinkin reproduktio eli toiselta nimeltään uusintaminen lähestyy oman tutkimukseni käsitteistöä. Samalla myös diskurssikäsitystä, joka kuuluu voimakkaasti myös kielitieteen ja seuraavaksi esiteltävään systeemifunktionaaliseen kieliteoriaan, on pyritty monimuotoistamaan eikä ainoastaan kritisoimaan (mts.).

Omassa tutkimuksessani feministisen tutkimussuuntauksen rooli näyttyytävyyh-täältä sukupuolirepresentaatioiden vertailevassa otteessa, myös sensitiivisyydessä tunnistaa sukupuolittuneita ja sukupuolittavia reproduktioita. Vaikka analyysimene-telmät ovat kielitieteellisiä ja tutkimuksen keskiössä on itse kieli, toimii teoria erään-laisena kehyksenä koko tutkimuksen ympärillä.

2.2 Systemis-funktionaalinen kieliteoria

Teoriataustana tutkimuksessa toimii systemis-funktionaalinen kieliteoria. Yleisesti tarkasteltuna funktionaalisen lähestymistavan tarkoituksena on pystyä tarkastelemaan kielen merkitystä sosiaalisen vuorovaikutuksen keinona. Funktionaalisista kie-liteorioista yhtenä tunnetuimmista voidaan pitää M.A.K. Hallidayn systemis-funk-tionaalista kieliteoriaa, jonka perusasetelma pohjaa siihen, että kieli toimii välineenä (medium) merkityspotentiaalien ymmärtämiselle ja rakentuu näin ollen aina sosiaali-sissa tilanteissa (esim. Shore 2012a: 139). Kielen tutkimus sosiaalisissa tilanteissa muo-vautuvana ja siitä erottamattomana osana mahdollistaa sekä yhteiskunnan että kielen ymmärtämisen (Halliday & Webster 2007: 60–61).

Myös systemis-funktionaalisen kieliteorian systeminen osuus lähtee liikkeelle kielen luonteesta dynaamisena ja aina uudelleen rakentuvana. Sen lisäksi että kieltä tarkastellaan sen esiintymisympäristössä ja uudet merkitykset rakentuvat aina aikai-sempien käsitystemme päälle, muokkaa yksittäinen kielenkäytön tilanne myös käsi-tystämme koko merkityssystemistä (Halliday 2014: 20). Näin ollen kieli kehittyi jat-kuvasti, eikä sitä voida määrittää muuttumattomaksi tai pitää vain osiensa summana (mts.). Teorian mukaan kieltä tuleekin tarkastella enemmän prosessina, mikä näin ollen mahdollistaa merkitysjärjestelmien kokonaisvaltaisen ja kattavan ymmärtämi-sen. Halliday (2003: 2) puolestaan korostaa kielen tarkastelemista merkityspotentiaa-lin käsitteen kautta pelkän merkkijärjestelmän sijaan, sillä kielitaito perustuu sen käyt-täjän kykyyn tuottaa ja vaihtaa merkityksiä tietyssä sosiokulttuurisessa ympäristössä. Merkityspotentiaalien tarkasteleminen mahdollistaa myös kielenkäytön tarkastelemi-sen resursseihin perustuvan kielikäsitteksen kautta.

Systemis-funktionaalisen teorian mukaan kielellä on kolme eri metafunktiota, joita kutsutaan ideationaaliseksi, interpersonaaliseksi sekä tekstuaaliseksi metafunk-tioksi. Ideationaalinen metafunktio ilmentää kokemuksia todellisuudesta, ja sen kes-kiössä toimii ajatus siitä, että kielen avulla on mahdollista representoida ja konst-ruoida sekä ulkoista ympäristöä että sisäistä kokemusmaailmaa. Interpersonainen metafunktio puolestaan toimii eri roolien ja toimijuuksien ilmentäjänä. Se keskittyy tekstin toimijoiden välisiin suhteisiin sekä vuorovaikutustilanteisiin. Kolmas eli teks-tuaalinen metafunktio puolestaan toimii kielellisen ilmaisun mahdollistajana, sillä se

keskittyy kielen rakeenteellisiin ja sidosteisiin ominaisuuksiin. Tekstuaalisen metafunktion avulla käyttäjä pystyy ilmaisemaan merkityksiä niin että viestin sisältö on mahdollista välittää myös muille käyttäjille. (Halliday & Webster 2007: 60–61.) Tekstuaalisen metafunktion luonne on siis hieman erilainen ideationaaliseen ja interpersoonaiseen metafunktion verrattuna, mutta koska teksti sisältää aina ilmentymiä kaikista metafunctioista, on sen merkitys silti tärkeä. Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin oman tutkimuksen kannalta ehkä tärkeintä käsitettä, representaatiota, ja sitä miten se kietoutuu systemis-funktionaaliseen kieliteoriaan.

2.3 Representaatio

Ideationaaliseen metafunctiosta käytetään toisinaan myös läpinäkyvämpää termiä representatiivinen metafunctio (esim. Shore 2012b: 161, Halliday 1973: 105). Koska tutkimus perustuu representaatioiden tarkastelemiseen ja niitä on mahdollista tutkia nimenomaan ideationaalisen metafunktion kautta, toimii tämän alametafunctiot (eksperimentaalinen ja looginen metafunctio) sekä suuntaviivat pohjana itse representoinnin tutkimiselle. Koska representaatioiden ja niissä esiintyvien prosessien tarkastelu kertoo kielen käyttäjän valinnoista ja sitä kautta myös mahdollisista vaikuttimista tekstin takana (Fairclough 1997: 136–137), on se syvästi kietoutunut ideationaalisen metafunktion luonteeseen ulkoisen ympäristön ja kokemusmaailmojen ilmentäjänä.

Representaatiot ovat aina voimakkaasti kulttuuriin sidonnaisia. Ne ovat jaettuja merkityksiä, jotka yhtäältä rakentuvat kulttuurin rakentumisessa, tuottamisessa, kulluttamisessa tai säätelyssä ja toisaalta ylläpitävät sekä vaikuttavat niihin. Käsitteenä representaatio on siis kahteen suuntaan vaikuttava, minkä vuoksi se myös muuttuu alati. Representaation avulla on mahdollista selittää sitä, että vain harvoilla asioilla tai ilmaisuilla on staattisia tai tilanteesta riippumattomia merkityksiä. (Hall 1997: 1–3.) Kontekstin merkitys kielenkäytössä ja sen rakentumisessa onkin valtava, mutta samalla aikaisemmat ratkaisut vaikuttavat myös tuleviin tapoihimme ilmaista asioita.

Yksinkertaistettuna representaatio tarkoittaa "uudelleen esittämistä", mutta määritelmään liittyy voimakkaasti ajatus representaatiosta ilmentymänä siitä, miten maailma näyttäytyy ja miten sitä rakennetaan tiettyjen diskursiivisten resurssien avulla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 53.) Tekstin tasolla representaatiot jakautuvat kahteen pääaspektiin: propositioiden 1) rakentumiseen ja 2) näiden yhdistelmiin ja jaksotteluihin. Rakentumisen aspektissa tarkastelu keskittyy yksikkötasolla lauseeseen, ja siinä propositiota tarkastellaan 1) prosessien, 2) osallistujien ja 3) olosuhteiden avulla. Yhdistelmissä ja jaksottelussa lausetta tutkitaan suhteessa muihin lauseisiin 1) lauserakennelmien tai 2) tekstin kokonaisrakenteen tasolla. (Fairclough 1997: 137–138.) Tämä Faircloughin jaottelu vastaa myös Hallidayn ideationaalisen metafunktion kahta alametafunctiota, vaikka teoreetikot käyttävätkin toisistaan poikkeavia käsitteitä; itse tutkimuksessa pitäydyn Hallidayn nimeämiskäytännöissä selkeyden vuoksi.

Mäntynen ja Pietikäinen (2009: 56–57) korostavat representaation saamaa valtaa

vaikuttaa siihen, miten asioita kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta. Representaatioiden esittäminen saattaa tuoda asiaan jotain uutta, mutta samalla myös rajata ja rajoittaa sitä (mts). Tutkimuksessani mielenkiinto kohdistuu sukupuolittuneisiin representaatioihin juuri tästä syystä; representaatiot eivät ainoastaan toisoina käsityksiä sukupuoliin liittyen, vaan voivat toimia myös sukupuolittavina rajoituksina. Toistuvat rajoitukset voivat vaikuttaa sukupuolten edustajien käsityksiin omasta toimijuudesta, ja niiden toisintumiseen edelleen.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimusaineiston esittely

Tutkimuksen aineisto koostuu HBO-suoratoistopalvelussa tarjolla olevien teosten esittelyteksteistä, ja tarkemmin tutkimus keskittyy aineistossa esiintyvien sukupuoli-representaatioiden analyysiin. HBO:n liiketoiminta perustuu palveluun, jossa käyttäjällä on mahdollisuus katsoa sarjoja ja elokuvia kuukausimaksua vastaan. Palvelu sisältää laajan määrän teoksia monesta eri genrestä, minkä seurauksena myös esittelytekstejä on paljon. Palvelutarjontaan pystyy kuitenkin tutustumaan ilman kuukausimaksua, ja näin ollen tutkimusaineisto on vapaasti saatavilla.

Tekstilajina esittelytekstit ovat varsin laajoja ja monipuolisia, mutta tyypillisimmin niissä kuvataan teosten tapahtumia, luonnetta tai luodaan yleiskatsaus niiden henkilöihin, tapahtumiin tai miljööseen. Esittelytekstien pituus vaihtelee yhdestä lauseesta muutamaankin virkkeeseen. Yleisellä tasolla esittelytekstigenren voisi luokitella kertovan ja kuvailevan tekstityypin yhdistelmäksi, mutta toisaalta esittelyt sisältävät paljon muutakin. Metatekstin avulla kuvataan näyttelijöitä, teoksen saamia palkintoja tai muita todelliseen maailmaan viittaavia asioita. Funktioltaan esittelytekstien voi puolestaan olettaa olevan keino myydä teos katsojalle tai saada tämä kiinnostumaan siitä, joten monien tekstien voi päätellä olevan myös argumentoivia – ainakin impliisittisesti. Kun tekstilajin kuvausta heijastetaan tutkimuksen tavoitteeseen tutkia sukupuoli-representaatioita, voivat tutkimustulokset antaa osviittaa paitsi sukupuoliin liittyvistä yleiskäsityksistä, myös siitä miten niitä on hyväksyttävää representoida.

Aineiston keruussa suuntaviivana toimivat HBO:n suositukset, minkä myötä aineisto kerättiin palvelun etusivulla esiteltävistä teoksista. Käyttäjän on mahdollista navigoida palvelussa sen mukaan, mitä hän aikoo katsoa (genre, teostyyppi), mutta

palvelu tarjoaa etusivullaan algoritmien valitsemaa teoksia käyttäjän näkymään. Algoritmien seuraaminen ohjaa keräämään sellaista aineistoa, joka päättyy myös mahdollisimman monien käyttäjien näkyville ja on näin myös tutkimuksen kannalta relevanttia. Lisäksi algoritmien seuraaminen tuo myös luonnollista variaatiota aineistoon.

Lopullisessa aineistossa on 32 eri sarjan, dokumentin tai elokuvan kuvaustekstiä. Esittelytekstien pituus vaihtelee yhdestä lauseesta muutamaankin virkkeeseen. Koko aineiston laajuus on otsikoineen 1465 sanetta. Analyysissä ei ole huomioitu kuvia tai katkelmia itse teoksesta tai muuta multimodaalista aineistoa, vaan analyysi keskittyy nimenomaan kuvaustekstiin ja sen sisältöön. Aineisto on vapaasti saatavilla osoitteessa <https://fi.hbonordic.com/>, mikä oikeuttaa sen käyttämisen tieteellisessä tutkimuksessa.

3.2 Analyysimenetelmä

Menetelmänä tutkimuksessani toimii tekstianalyysi, jossa analysoin kielestä sukupuolta representoivia merkityksiä. Tekstianalyysini kohdistuu ideationaaliseen metafunktoon sekä sen kahteen alametafunktoon, joita ovat eksperientaalinen ja looginen metafunktio (Halliday & Webster 2007: 257).

Eksperientaalinen metafunktio tarkastelee, kuinka kieltä käytetään tapahtumien, toimintojen ja tilojen sekä niiden olioiden ja olosuhteiden konstruointiin ja representoimiseen. Eksperientaalisen metafunktion analyysissä tarkastelun aiheena ovat leksikaaliset valinnat ja niiden suhteet sekä maailmaa konstruoivat lausetyypit. (Fairclough 1997: 143–145, Shore 2012a: 147.) Tutkimuksessa varsinkin lausetyyppien eli prosessien sekä osallistujaroolien analyysillä on mahdollista löytää vihjeitä siitä, miten eri sukupuolien toimijuutta hahmotetaan. Samalla myös eksplisiittistä sukupuolen esille tuomista on mahdollista tarkastella sille tyypillisessä ympäristössä.

Loogisen metafunktion keskiössä toimivat puolestaan laajemmat lausekompleksit, jotka rakentavat laajempaa kuvaa tekijöiden ja tapahtumien yhdistelmästä. (Fairclough 1997: 137.) Loogisen metafunktion yhteydessä tarkastellaan lauseiden, lausekkeiden ja sanojen välisiä sekä sisäisistä komplekseja (Shore 2012a: 147). Käsitettä voidaan jakaa edelleen projektioon ja ekspansioon, joiden avulla on mahdollista hahmottaa tekstin loogis-semanttisia suhteita. Ekspansiossa alisteinen osa, tässä tutkimuksessa lause, toimii ensisijaisen osan laajenuksena (Halliday & Mathiessen 2014: 443), kun taas projektiossa ensisijainen esitetään alisteisen osan lävitse. Esimerkiksi referointia voidaan pitää yhtenä projektion ilmentymänä, ja siinä kiteytyy myös projektion pääpiirre heijastaa asia toisen tekijän kautta. (Halliday & Mathiessen 2014: 443, Shore 2012b: 172).

Kuvassa 1 on hahmoteltu ideationaalista metafunktiota sekä sen osa-alueita tutkimuksessa.

Kuva 1: Ideationaalisen metafunktion alafunktiot ja niiden analysoitavat osat.

Omassa tutkimuksessani olen kiinnostunut loogisen metafunktion kautta ekspansioiden koherenssi- eli sidossuhteista; niiden avulla teksti luo lukijalle tiettyjä subjektiasemia ja ne vaikuttavat toistuessaan identiteettien rakentumiseen (Fairclough 1997: 161). Tarkastelen lauseiden välisiä suhteita sekä niiden merkityksiä representatioille. Eksperientaalisen metafunktion merkitys kiteytyy tutkimuksessani puolestaan lausetyyppeihin sekä tarkemmin verbien prosessityyppeihin, joiden avulla on mahdollista saada vihjeitä tavoista konstruoida maailmaa sekä näin ollen rakentaa representatioita. Leksikaalisia valintoja nostan esille niissä teksteissä, joissa se on oleellista juuri sukupuolirepresentaatioiden kannalta.

Aineiston käsittely perustuu yhtäältä yksittäisten kuvaustekstien, toisaalta kokonaisuuden analyysiin. Ensin lähestyn esittelytekstejä omana kokonaisuutenaan ja analysoin niitä yksikköinä, jonka jälkeen pyrin hahmottamaan toistuvia piirteitä ja analyysia koko aineiston tasolla. Koska representaatiot esiintyvät koko aineistossa, auttaa useammalla tasolla tapahtuva tarkastelu löytämään suuria linjoja ja hahmottamaan kokonaisuutta. Silti perustelut päätelmille löytyvät pienistä tekstiyksiköistä. Representaatioiden tutkimisessa on merkityksellistä itse representoinnin lisäksi myös se, miten representaatioita rakennetaan ja mitkä ovat sen rakentumiselle oleellisia tekijöitä.

Analyysissa olen pyrkinyt ottamaan huomioon niitä representaatioiden ulkoisia tekijöitä, jotka pohjustavat, perustelevat tai muuten määrittelevät itse representaatiota. Analyysi on toteutettu aineistolähtöisesti, mutta kuitenkin sukupuolisensitiivisyyttä kunnioittaen. Feministinen tutkimussuuntaus sekä systeemifunktionaalisen kieli-teoria ovat säilyneet tutkimuskehikkona myös analyysivaiheessa.

4 ANALYYSI

4.1 Yleiskatsaus representaatioihin

Sukupuolirepresentaatioiden lajittelu ja luokittelu osoittautui tutkimuksen yhdeksi haastavimmaksi osaksi, sillä representaatiot eivät esiinny toisistaan irtonaisina tai välttämättä edes johdonmukaisina. Myös tämä aineisto oli täynnä toinen toisiinsa sidoksissa olevia, limittyviä, epämääräisiä ja monitulkintaisia representaatioita. Ennen varsinaisiin representaatioihin ja niiden kielellisiin piirteisiin siirtymistä onkin hyvä tarkastella aineistoa kokonaisuutena sekä hahmottaa sen suurimpia linjoja ja toistuvia piirteitä.

Suurin osa representaatioista on mahdollista luokitella tiettyihin pääryhmiin kuuluviksi, mutta osa aineistosta on jäänyt myös luokittelematta. Tämä osa sisältää katkelmia, jotka eivät istu neljään päärepresentaatioon tai jotka esiintyvät tekstissä vain kertaluontoisesti ja niin, etteivät ne tuo lisäarvoa tutkimusraporttiin. Vakiintuneiden representaatioiden sijaan katkelmat näyttäytyvät poikkeamina, minkä vuoksi myöskään luokitteluperusteita ei ole ollut mielekästä laajentaa. Koska aineisto perustuu usean kirjoittajan lyhyisiin ja varsin erilaisiin tekstikatkelmiin, saattaisi kaikki sukupuolirepresentaatiota rakentavat kielelliset ilmentymät sisältävä jaottelu olla tulosten kannalta keinotekoista.

Aineistosta nousi esille neljä toistuvaa sukupuolirepresentaatiota, joiden avulla hahmoteltiin henkilöiden sijoittumista esittelytekstien maailmaan. Näistä voimakkaimmin esille nousivat miesrepresentaatiot, joissa miessukupuolen edustaja näyttäytyy aktiivisena toimijana ja dynaamisena ympäristöönsä vaikuttajana, sekä naisrepresentaatiot, joissa naissukupuoli esitetään passiivisena ja ikään kuin osana ympäristöä tai tapahtumaketjuja. Nämä kaksi representaatioita toimivat aineiston hallitsevimpina, mutta niiden lisäksi tekstissä toistuivat representaatiot miehestä passiivisena osana

ympäristöön sekä naisesta aktiivisena toimijana. Kaksi jälkeisempää representaatiota toteutuivat kuitenkin vain tietyin ehdoin ja huomattavasti harvemmin. Kuvaan representaatioita alaluvuissa 4.2, 4.3 ja 4.4.

Aineiston perusteella esittelytekstit näyttävät saavan toistuvia piirteitä ja rakenteita niin lause- kuin sanatasolla. Toistuvina aihepiireinä sanastossa esiintyvät sukulaisuuteen, ammatteihin, luonteenpiirteisiin ja sukupuoleen liittyvät lausekkeet. Aineisto sisältää vain vähän projektiota, ja representaatioita rakennetaan monoglossisesti kertojan tai teoksen päähenkilön näkökulmasta. Toimijat, tapahtumat ja niiden seuraukset sidotaan toisiinsa relatiivilauseilla (esimerkki 1), minkä lisäksi asioiden, toimijoiden ja tapahtumien välinen relatiivisuus eli viittaussuhde nousee esille myös muiden keinojen, kuten kausaalisuussuhteiden avulla. Esimerkissä 2 *kun* ilmentää ajallista kausaalisuutta ja näin ollen representoi relatiivisuutta tapahtumien välillä.

1. Ensin Ragnarin on kuitenkin vakuutettava yhteisönsä päällikkö, vaikutusvaltainen Earl Haraldson, joka ei ole innokas jakamaan mainetta, jonka tämä matka voi onnistuessaan tuoda Ragnarille. (Viikingit)
2. Kun Trygghetspartiet ja hallitus taistelee siitä, kumpi voi hankkia enemmän irtopisteitä Annikan kuolemalla, hänen kaksi aikuista lastaan, Sebbe ja Sofia, jäävät jumiin hyväksikäyttävien voimien väliin. (Blue Eyes)

Myös tapahtumiin ja asioihin suhtautumisen ilmaiseminen nousi aineistossa varsin yleiseksi piirteeksi. Suhtautumista ei kuitenkaan tuoda esille projektion kautta, vaan ne esitetään toteamalla ja ikään kuin totena. Esimerkissä 3 kuvaustekstin kertoja määrittää vallitsevaa asiointilaa *hirvittäväksi*, ja osoittaa näin varsin eksplisiittisesti omaa suhtautumistaan tapahtumiin.

3. Pystyvätkö Rick ja muut säilyttämään ihmisyytensä taistellessaan eloonjäämisestä tässä hirvittävässä uudessa maailmassa? (The Walking Dead)

Vaikka esimerkissä 3 kannanotto on näkyvä, representoidaan asenteita ja käsityksiä myös implisiittisesti rivien välissä. Teksti siis ottaa myös kantaa asioihin tai selittää niiden syitä, välillä näkyvämmiin ja välillä ei niin näkyvästi.

4.2 Toimivat ja vahvat miehet

Toimivan miehen representaatio toisintaa suurilta osin perinteistä ja maskuliinista mieskuvaa. Eksperientiaalisen metafunktion prosessit ovat miesrepresentaatioissa pääsääntöisesti materiaalisia, ja niiden toimijaksi esitetään miessukupuolen edustaja. Kuitenkin myös relationaalisia ja mentaalisia prosessityyppejä esiintyy jonkin verran, minkä lisäksi niiden esiintyminen on yleisempää sivulauseissa päälauseiden sijaan (ks.

esimerkki 12). Esimerkeistä 4 sekä 5 käy ilmi miestoimijuus materiaalisissa ja relatio-naalisissa prosesseissa.

4. Kierrättäessään Marya vanhassa rakennuksessa saa Joe kuulla hänen koko tarinansa. (Capturing Mary)
5. Hänellä on rakastava vaimo, ei kovin rakastava tytär ja poika nimeltään Anthony Jr. (the Sopranos)

Esimerkit havainnollistavat itse toimijuuden rinnalla myös toimijan merkitystä siinä, kenen näkökulmasta maailmaa konstruoidaan. Esimerkissä 4 ensisijaisesti esille nousee mieshenkilön rooli aktiivisena toimijana, joka paitsi ”kierrättää” naissukupuolen edustajaa, on aktiivinen, vaikka toimiikin merkitystasolla kuuntelijana. Samalla *Marysta*, joka kertoo tarinaa ja välittää tietoa *Joelle*, tulee passiivinen osa kerrontaa. Joen toimijuutta korostaa myös lauseenvastikkeen käyttö, jolla sivulause saadaan yhdistettyä päälauseeseen ja molempien osien toimijasta tulee yhteinen. Tapahtumat ja tilat esitetään lukijalle *Joen* silmin.

Esimerkki 5 tuo miestoimijuuden esille hieman toisella tavalla. Kyseessä on omistuslause, jossa ”hän” on esitelty edeltävässä virkkeessä ja toimii miessukupuolen edustajana. Omistuslauseen funktiona esimerkissä on kertoa toimijan perheestä ja siihen kuuluvista jäsenistä, mutta samalla toimija esitetään näiden omistajaksi ja perheenjäsenet hänen omaisuudekseen. Perheenjäsenet eivät kuitenkaan ole yksistään naissukupuolen edustajia, vaan esimerkissä tulee esille myös passiivisen miehen representaatio (käsittelen tätä luvussa 4.2.2). Huomionarvoista on myös vA-partisiipin rooli päähenkilöön viittaavana. Partisiipin predikoiva ominaisuus, tässä tilanteessa verbistä johdettu rakastaminen, tulkitaan olioon eli päähenkilöön eli omistajaan viittaavaksi (VISK § 1586). Näin ollen muita lauseen olioita kuvaillaan sen kautta, miten he suhtautuvat omistajatoimijaan, mikä luo esimerkkiin oman valtahierarkiansa.

Samalla kun miehet näyttäytyvät toimijoina, ovat heistä kertovat lauseet varsin dynaamisia merkitykseltään. Predikaatit kuvastavat konkreettisia tai asiaintilan muutokseen johtavia tapahtumia, ja ne ilmaistaan indikatiivimuodossa. Jokaisessa toimivan miehen representaatioissa piirteet ovat omiaan luomaan kuvaa siitä, että toimijan toiminnalla on vaikutusta joko häneen itseensä tai ympäröivään maailmaan. Esimerkissä 6 nousee voimakkaasti esille paitsi subjektin rooli muihin vaikuttavana osapuolena, myös tämän toiminnan vaikutusten laajuus:

6. Öykkärimäinen Kenny aiheuttaa hämmennystä työpaikallaan, kuokkii veljensä Dustinin luona, suunnittelee paluuta pelikentille ja hakkailee vanhaa heilaansa, joka sattuu olemaan kihloissa koulun rehtorin kanssa. (Eastbound Down)

Esimerkissä 6 esiintyvä frekventatiiviverbi *hakkailla* kuvastaa, ettei dynaaminen toimiminen ole välttämättä vakavaa tai tavoitteellista tai ettei sitä nähdä sellaisena. Frekventatiiviverbin avulla on mahdollista luoda affektiivinen sävy, osoittaa toimijan

tai toiminnan tahattomuutta ja sattumanvaraisuutta sekä puhujan, tässä tapauksessa representoijan, leikillistä suhtautumista asiaan. Frekventatiiviverbin avulla asiasta voidaan luoda myös vähemmän tärkeä kuva. (VISK § 1735.) Esimerkissä miespäähenkilö nostetaan toimijaksi, mutta samalla häntä representoidaan muille vaikeana ja muihin vaikuttavana tekijänä verbivalinnoin (*aiheuttaa hämmennystä, kuokkii*). Samalla *öykkärimäisyys* liitetään osaksi päähenkilön perusluonnetta, mikä saattaa antaa eräänlaisen myönnytyksen tämän toiminnalle.

Miesrepresentaatioiden kannalta mielenkiintoista on myös se, ettei muutamassa esittelytekstissä tuoda eksplisiittisesti esille henkilöiden sukupuolta. Havainnollistan piirrettä esimerkissä 7:

7. Sarja kertoo sekä juutalaisista että arabeista, joiden elämä muuttuu lopullisesti kesän 2014 järkyttävien tapahtumien vuoksi. (the Boys)

Miessukupuoli tulee esimerkissä esille yksin teoksen nimen perusteella, ja oletettuja mieshenkilöitä kuvaillaan muiden piirteiden, kuten tässä tapauksessa etnisen taustan kautta. Koska aineistossa teoksen nimi esitetään ennen itse esittelytekstiä, luo tämä oletuksen henkilöiden sukupuolesta, ja siten omalta osaltaan normittaa miessukupuolta ensisijaiseksi sukupuoleksi.

Loogiseen metafunktion siirryttäessä miesrepresentaatioissa esiintyvä relatiivilause toimii usein miestä kuvailevana tai kuvausta täydentävänä lauseena. Samalla miesten mentaaliset prosessit painottuvat nimenomaan relatiivilauseisiin. Relatiivisuussuhde luodaan useimmiten *joka*-pronominilla, jolloin viittaussuhde rakentuu edeltävän lauseen toimijaan tai kohteeseen. Esimerkissä 8 mentaalinen prosessi liitetään kuvailtavan henkilön vallitseviin ominaisuuksiin ja pysyvään asiintilaan:

8. Lothbrok oli soturi ja maanviljelijä, joka unelmoi rikkauksien löytämisestä hylkäämällä perinteen hyökätä itään. (Viikingit)

Rakenne mahdollistaa paitsi miesten laajan kuvailun, myös tekee mentaalista prosesseista alisteisia päälauseille, joissa korostetaan mieskuvaan liitettyä dynaamisuutta. Vaikka esimerkki havainnollistaa pääasiassa loogisen metafunktion rakenteita, on sen leksikaalisissa valinnoissa myös mielenkiintoinen ja osin vastakohtainen piirre: vaikka sanasto on sotaan liittyvää ja mahtipontista (*soturi, hyökkäys, rikkaudet, nimittäminen sukunimellä*), antaa virke tilaa myös toimijan mentaalille prosessille. *Unelmoida* on leksikaalisesti myös hyvin erilainen muista mahdollisista vaihtoehdoista, kuten *tavoitella, haaveilla* tai *aikoa tehdä jtkn*, ja antaa siten eräänlaisen myönnytyksen vahvan miehen representaatiolle.

Huomionarvoista on myös tehdä ero nesessiivisyyden rakenteille, kun vertailaan mies- ja naisrepresentaatioita. Miesten pakkoa konstruoidaan aineistossa rakenteella, jossa genetiivimuotoista subjektia seuraa modaalinen verbiliitto on + vA-partisiippi + lauseenvastike tai sivulause (esimerkki 9).

9. Viholliset ympäröivät Jamesia, ja hänen on oltava varuillaan selvitäkseen hengissä juonien verkossa.

Naisten nesessiivisyyttä ilmaistaan puolestaan *joutua*-verbin kautta. Palaan aiheeseen naisrepresentaatioiden yhteydessä luvussa 4.3. Nesessiivirakenteen käyttäminen miesrepresentaatioissa ja perinteisen modaalisuuden naisrepresentaatioissa saattaa kuitenkin heijastella miehiin kohdistuvan pakon voimakkaampaa astetta, sillä rakenne toimii ehdottomana pakon ilmaisijana, kun taas modaalisuudella voidaan ilmaista myös mahdollisuutta tai kevyempää velvoitetta.

4.3 Mies kohteena tietyin rajoituksin

Toinen toistuva representaatio kuvaa miehiä passiivisina ja tekijän sijaan tekemisen tai tapahtumien kohteena. Vaikka aineistossa representaatiota nousee hieman vähemmän esille, liittyy tämän representaation rakentumiseen enemmän rajaehdoja. Näissä representaatioissa mieshenkilöitä kuvaillaan vähemmän ja heidän roolinsa on huomattavasti toimivaa miestä pienempi.

Representaatioiden avulla on mahdollista tuoda ilmi miesten keskinäistä arvojärjestystä, kuten esimerkissä 5. Siinä myös *poika* kuuluu toimijan omistuksen piiriin. Vaikka omistuslauseessa *poika* toimii subjektin paikalla, on sen merkitys hyvin epäsubjektimainen ja adessiivimuotoinen *hänellä* saa rakenteessa subjektimaisemman luonteen. Lisäksi omistuslauseelle on myös tyypillistä, että adessiivimuotoinen substantiivilauseke toimii elollisen olion edustajana, ja omistettava olio on eloton. (VISK § 895.) Vaikka esimerkissä 8 on kyse elollisen omistamasta elollisesta, voi *poikaa* pitää rakenteen puolesta vähemmän elollisena; samalla myös tämän toimijuus ja aktiivisuus katoaa ainakin osittain.

Mies kohteena -representaatiota nähdään varsin vähän päälauseissa varsinkin, jos representaatioon liittyy vain yksi miestoimija. Miehet esitetäänkin passiivisina usein sivulauseissa, mikä itsessään kertoo passiivisen miesrepresentaation pienemmästä tärkeydestä. Loogisen metafunktion näkökulmasta kyseinen representaatio on vähemmän tärkeä silloin kun se esiintyy alisteisessa lauseessa rinnasteisen tai itsenäisen päälauseen sijaan; näin virkkeiden muut elementit ja osat on tematisoitu etusijalle (Fairclough 1997: 138). Esimerkeissä 10–12 näkyy representaation sijoittuminen sivurooliin tai sen häivytyminen suhteessa virkkeen muuhun rakenteeseen:

10. Tarina Adnan Syedistä, high school -oppilaasta, joka laitettiin vankilaan murhattuaan ex-tyttöystävänsä vuonna 1999, sai kansainvälistä huomiota Peabody-palkitun "Serial"-podcastin ansiosta. (the Case Against Adnan Syed)

11. HBO dokumenttikomediasarja, joka seuraa levotonta newyorkilaista John Wilsonia hänen antaessa arkisia neuvoja, jotka liittyvät nykyelämän kiusallisiin ristiriitoihin. (How to with John Wilson)
12. Tositarinoiniin perustuva The Pacific on eppinen kymmenosainen minisarja, joka seuraa kolmen Yhdysvaltain merijalkaväen sotilaan – Robert Leckien, Eugene Sledgen ja John Basilonen – yhteenkietoutuvia seikkailuja Tyynenmeren suurella sotänäyttämöllä toisen maailmansodan aikana. (the Pacific)

Esimerkissä 10 virkkeen ytimessä toimivat *Adnanin* sijaan *tarina* sekä *podcast*. Tarinan kohde esitetään enemmänkin aiheena kuin aktiivisena toimijana. Vaikka toimijaa ei virkkeessä olekaan eksplikoitu, vaan representaatiota tehdään nollapersoonan ja passiivin avulla, ei kuvauksen päähenkilöllä ole ehdotonta valtaa tai merkitystä lauserakenteen kannalta.

Toistuvana piirteinä teosten esittelyssä on subjektin häivyttäminen toistuvan rakenteen avulla. Rakenne muodostuu transitiivilauseesta, jossa aktiivimuotoista *seurata*-verbiä edeltää nominaalimuotoinen substantiivilauseke *tarina* tai *sarja* tai siihen viittaava relatiivipronomini, ja predikaatin jälkeinen objekti on taivutettu partitiivimuotoon. Rakenteen avulla paitsi johdatellaan teoksen tapahtumiin, luodaan myös etäisyyttä toimijoihin ja heidän aktiivisuuteensa. Rakenne nousee toistuvasti esille sekä mies että nainen kohteena -representaatioissa. Niissä esille nousevat toimijoiden sijaan itse teokset ja tarinat, ja samalla toimijat representoidaan ennemmin osaksi teosta kuin niiden dynaamisiksi toimijoiksi. Esimerkeissä 11 ja 12 miehet toimivat ikään kuin sarjaa kuvailevina ominaisuuksina, eivätkä he kuulu lauseiden pakollisiin jäseniin.

Miesrepresentaatioissa passiivisuutta rakennetaan myös leksikaalisilla valinnoilla. Varsinkin predikaatin rooli näyttäytyy aineistossa suurena merkitsijänä mies-toimijoiden kykenemättömyyttä tai vähäistä vaikutusta representoitaessa. Erittelen valintojen merkitystä esimerkin 13 kautta:

13. Vaikka syy ei ollut hänen (Erin), asianajaja Ed Masry ei saa juttua ratkaistua hänen edukseen. (Erin Brockovich)

Vaikka virkkeessä päälauseen subjektina toimii *Ed Masry*, esitetään tämä kykenemättömänä muuttamaan vallitsevaa tilannetta tai vaikuttamaan siihen. Modaali-verbi *saada* merkitsee VISK:n (§ 1551) mukaan mahdollisuutta tai epätodellisuutta ollessaan kielteisessä muodossa. Vaikka ilmaisu ei tee miehestä kohdetta ja näin ollen representaatioryhmän jäsentä, kyseenalaistaa se verbiliiton avulla miehen valtaa sekä pätevyyttä *vaikka*-konjunktion avulla. Tässä esimerkissä subjektin rooli päälauseessa korostaa toimijuuden sijaan kykenemättömyyttä todelliseen toimijuuteen.

4.4 Kohteeksi joutuvat naiset

Naisrepresentaatioissa voimakkaimmin esille nousi tapa kuvailla ja hahmottaa naisia passiivisina kohteina. Esittelyteksteissä naiset tuodaan esille jonkin muun toimijan kautta, osana jotain joukkoa tai muuten tapahtumista sivullisena. Toisin kuin miesrepresentaatioissa, naiset eivät lähtökohtaisesti toimi subjektin paikalla tai saa täydennyksekseen dynaamisia tai aktiivista muutosta ilmentäviä verbejä. Prosessityyppisäkään materiaaliset projektit eivät ole etusijalla, vaan vaihtelua esiintyy enemmän. Kun naissukupuoli esitetään kohteena, ei tämä myöskään muuta asiantilaa, vaan asiantila muuttaa naissukupuolen edustajaa. Tämä näkyy esimerkeissä 14 ja 15:

14. Björnstadin pojat saavat taakakseen kaupungin toivon, mikä johtaa väkivaltaan, joka traumatisoi tytön ja sysää kaupungin kaaokseen. (Björnstad)
15. Ympäristökatastrofeista ja jyrkästi laskevasta syntyvyydestä kärsivää Gileadia johtaa kieroutunut fundamentalistihallitus, joka kohtelee naisia valtion omaisuutena. (the Handmaids Tale)

Sekä esimerkissä 14 että 15 naisrepresentaatiot esitetään relatiivilauseissa, joka on alisteinen lauseluokka ja aineistossa toistuva tapa tuoda naishenkilöitä esille. Naiset saavat objektin paikan lauseessa. Subjekteina naisrepresentaatioiden yhteydessä toimivat *väkivalta* ja *kieroutunut fundamentalistihallitus* kuvastavat joukkoa, tapahtumaa, elintä tai olosuhdetta yksittäisen olion sijaan, mikä osaltaan luo naisista kuvan tapahtumien uhreina mutta ei eksplikoi heikon tilanteen aiheuttajaa. Vastakkainasettelu toimijan ja toiminnan kohteen välillä jätetään hämäräksi, mutta samaan aikaan leksikaaliset valinnat, kuten *kieroutunut* antavat vihjeitä kirjoittajan ja siten osin myös itse teoksen suhtautumisesta toimijaan. Esimerkissä 15 taas tapahtumat todetaan tapahtumaketjuna, johon henkilöt eivät voi vaikuttaa. Päälauseen semanttinen toimija tai tapahtuman aiheuttaja on häivytetty, ja relatiivilauseiden avulla representoidaan paitsi tapahtumien suhteita, myös niiden ajallista järjestystä. *Pojat* eivät traumatisoi *tyttöä*, vaan heidät kuvataan lähes yhtä passiivisina modaalisuuden kautta.

Passiiviset naiset voivat saada myös subjektin sijan lauseissa, mutta tällöin toimijuus tai kyvykkyys toimijuuteen häivytetään muiden keinojen avulla. Näitä keinoja voivat olla leksikaaliset valinnat, kertojan suhtautumisen osoittaminen, lause- ja sanarakenteiden valinnat tai prosessit, kuten esimerkissä 16:

16. Hannah (Lena Dunham) haaveilee kirjailijan urasta, mutta kaksi vuotta valmistumisen jälkeen hänen vanhempansa päättävät sulkea rahahanat. (Girls)

Esimerkissä 16 *Hannahin* toimijuutta heikentää mentaalinen prosessityyppi. Vaikka loogisen metafunktion mukaan toimijan voisi luokitella asiantilaan vaikuttavaksi tai sitä muuttavaksi, tekee prosessityyppi tapahtumasta toimijan päänsisäisen.

Myös virkkeen toinen lause toimii ensimmäisen lauseen toimijaa rajoittavana tekijänä: *mutta*-konjunktion kontrastiivisen merkitys (VISK § 1080) viittaa merkitykseltään siihen, että toisen lauseen *rahahanoilla* tarkoitetaan naistoimija *Hannahin* varallisuutta. Samalla lukijalle selviää, että *kirjailijan ura* ei ole *vanhempien* toiminnan myötä enää mahdollista. Näin ensimmäisen lauseen naistoimija jää jälkimmäisen lauseen toimijoiden alle.

Eksperienttaaliseen metafunktion kuuluvilla määriteketjuilla voidaan hahmottaa toimijan paikkaa ympäristöönsä. Esimerkissä 17 toimijaa kuvaillaan *-tOn-päätteillä* adjektiiveilla, ja rakenteen avulla tuodaan eksplisiittisesti ilmi tekijöitä, joiden vuoksi toimiminen esitetään mahdottomana.

17. Rahaton, työtön ja tulevaisuudennäkymätön Erin pyytää Ediä ottamaan hänet töihin lakifirmaansa. (Erin Brockovich)

Lauseen prosessityyppi on kommunikatiivinen (mentaalinen), jonka tyypillisenä piirteenä on toimijan vaikuttamattomuus toiminnan kohteeseen. Sillä ei voida kuvata toiminnan vaikutusta kohteeseen (vertaa *Erin pakottaa Edin*), ja näin ollen subjektista tulee kykenemätön vaikuttamiseen (Shore 2012b: 164–165). Lisäksi toimijan ominaisuudet (tässä tapauksessa erityisesti niiden puute) tuovat semanttisesti rajoitteita representaatioon. Intransitiivilauseessa representoidaan toimijan pakkoa *pyytämiseen*, eikä sitä, että toimija haluaisi itse tehdä niin tai omistaisi monia vaihtoehtoja. Määriteketju toimii myös toimimisen taustoittajana.

Luvussa 4.1 sivuttiin myös naisrepresentaatioiden erilaista nesessiivisyyttä vastaavaan miesrepresentaatioon verrattuna. Siinä missä miesten nesessiivisyys luodaan olla + vA-partisiippi + lauseenvastike tai sivulause -rakenteen avulla, esitetään naisten pakkoa *joutua*-verbin kautta. Rakenne antaa esimerkissä 18 naishahmolle toimijan roolin, mutta toisaalta *joutua*-verbi antaa myös vihjeitä siitä, että pakko on jonkin olion, toiminnan tai olosuhteen tuottama.

18. Juuri vankilasta vapautunut huippuluokan varas Daisy "Jett" Kowalski joutuu palaamaan hommiin, jotka hän osaa parhaiten. (Jett)

Naisten välisissä suhteissa tai toimimisessa esille nousee toimijoiden valta ja sen rakentuminen suhteessa toimijoihin. Aineiston perusteella käykin ilmi, että sekä voimakkaan että heikon naisen representaatiota voi tapahtua samassa aineistossa. Esimerkissä 19 *äiti* toimii dominoivana osapuolena, ja pitää lauseen subjektia *hallinnassaan*.

19. Kun Gypsy yrittää päästä irti äitinsä hallinnasta, hän alkaa paljastaa salaisuuksia, jotka johtavat hänet kuolettavalle polulle.

Semanttisesti virke sisältää taustaoletuksen toisen toimijan voimakkaasta vaikutuksesta toiseen, ja tulee merkitystasolla lähelle esimerkkiä 8. Substantiivilauseke,

jonka pääsanana on elatiivimuotoinen *hallinnasta* ja täydennyksenä possessiivisuffiksin saava *äitinsä* kertoo toisaalta asian subjektin näkökulmasta, mutta samalla esittää *äidin* vallan kyseenalaistamattomana. Vaikka kyseessä ei ole virkkeen päälause, rakentaa se syy-seuraussuhteen ja näin määrittää päälauseen tapahtumia.

4.5 Vahva nainen

Viimeisenä ja vähiten esille nousevana representaationa aineistosta nousi vahvan naisen representaatio. Siinä naissukupuolen edustaja saa toimijan roolin suhteessa muihin olioihin ja toimii esittelytekstin ytimessä. Samoin kuin mies kohteena -representaatio, myös vahvan naisen representaatio näyttäisi saavan enemmän rajoituksia, kuin aineistoa hallitsevat nais- ja miesrepresentaatiot. Yksi niistä näyttäisi olevan representaation linkittyminen todellisuuteen. Sekä esimerkissä 20 että 21 representaatio luo yhteyden todelliseen maailmaan:

20. Tosipohjainen draama kurkistaa Washingtonin politiikan kulisseihin ja kertoo vuonna 1991 Yhdysvaltoja kuohuttaneesta tapauksesta, jossa Anita Hill syytti korkeimman oikeuden tuomariksi ehdolla ollutta Clarence Thomasia seksuaalisesta ahdistelusta. (Confirmation)
21. Sarah Jessica Parker esittää sarjan pääosaa eli noin kolmekymppistä kirjailija Carrie Bradshawta, jonka omakohtaiset kokemukset New Yorkin sinkkupiireistä toimivat innoituksena hänen sanomalehtikolumnilleen *Sex and the City*. (*Sex and the City*)

Esimerkissä 20 naistoimija esiintyy sille yleisesti tyypillisessä relatiivilauseessa, mutta semanttisesti se kuitenkin nousee keskeiseksi osaksi esittelytekstiä. Päälauseen funktiona on taas pohjustaa tarinan yhteyttä todelliseen maailmaan: leksikaaliset valinnat ovat varsin voimakkaita (*tosipohjainen draama, kuohuttaa*) ja valtioon viittaaminen voidaan kattaa sen kaikkiin ihmisiin sekä koko kansakuntaan. Vaikka representaation ytimessä toimii lähtökohtaisesti kommunikatiivinen verbi *syyttää*, voi kontekstista päätellä merkityksen perustuvan oikeudelliseen toimintaan ja saavan näin todellisuudessa materiaalisen prosessin merkityksen. Partitiiviobjektia edeltävän lauseenvastikkeen avulla voidaan representoida syytteen suurta mahdollista vaikutusta objektiin.

Esimerkissä 21 linkki todelliseen maailmaan tuodaan puolestaan fiktiivistä hahmoa esittävän näyttelijän kautta. Representaation rakenteessa *eli* toimii rinnastavana konjunktiona, joka esimerkkilauseessa kääntää todellisuuden tarinan puolelle. Mikäli virkkeeseen vedettäisiin raja todellisen ja fiktiivisen välille, tulisi se *eli:n* paikalle. Toisaalta koko virke saa samoja piirteitä kuin miesrepresentaatiot. Henkilöhahmoa kuvaillaan paljon, ja representaatiota rakennetaan tämän näkökulmasta.

Vahvan naisen representaatiota sivuttiin myös luvussa 4.3, kun käsittelyssä olivat naisten välisyys esittelyteksteissä. Vahvan naisen representaation avulla voidaan myös hahmottaa naissukupuolen edustajan vaikutusta kaikkiin muihin toimijoihin, eikä ainoastaan naisiin (esimerkki 22).

22. Uudessa erikoisessa ammatissaan hän yrittää päästä yli vaikeasta erosta (tyttöystävä jätti, okei?) ja jäljittää kadonneita henkilöitä, vakoilee ja paljastaa uskottomia puolisoita New Yorkissa. (Bored to death)

Esimerkissä 22 naisrepresentaatio esiintyy lisäyksessä *tyttöystävä jätti, okei?*, mutta toimii silti voimakkaasti muuta virkettä pohjustavana ja määrittelevänä. Lisäyksen tapahtumien kautta paitsi selitetään muita tapahtumia ja toimijan suurta toiminnan määrää, myös esitetään *eron* suurta vaikutusta toimijaan. *Yli pääsemisestä* ei ole takuita, vaan esittelyteksti esittelee toimijan keinoja sen toteuttamiseksi. *Tyttöystävä* ei puolestaan ole asiantilassa läsnä. Lisäyksen loppuosa *okei* toimii selittävää merkitystä korostavana ja kirjoittajan suhtautumista esittävänä osana.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisia representaatioita sukupuolista rakennetaan HBO-suoratoistopalvelun esittelyteksteissä. Tavoitteena oli paitsi löytää representaatioita, myös pystyä analysoimaan keinoja, joilla niitä rakennetaan. Vaikka tutkimus itsessään onkin toteutettu lingvistiksi, on sen taustalla vaikuttanut myös feministisen teorian viitekehys.

Vastoin ennako-odotuksia tutkimusaineistosta nousi esille varsin heterogeenisiä representaatioita, vaikka suurimmat linjat olivatkin linjassa Beauvoirin (2009, ks luku 2.1) teorioiden kanssa ja toisintivat perinteisiä sukupuolinormeja. Sekä mies- että naisrepresentaatioissa esille nousivat niin voimakkaan ja hallitsevan toimijan representaatiot että heikomman toimijan tai toiminnan kohteena olemisen representaatiot. Siinä missä miessukupuolta representoitiin lähtökohtaisesti voimakkaana, saivat miehet myös heikon toimijan representaatioita tietyin rajoituksin; naissukupuolella representaatiot esiintyivät päinvastoin, ja vahvan naisen representaatioiden taustalla toimivat kuvaustekstien kiinnittyminen todelliseen maailmaan tai naistoimijan rinnakkaisuus muiden toimijoiden kanssa. Yhteisinä piirteinä sukupuolten heikkoon toimijuuteen liittyivät myös kuvailun vähyys ja kerronnan konstruointi jonkun muun toimijan näkökulmasta.

Tutkimuksen tulokset ovat linjassa aikaisempaan tutkimukseen, vaikka tutkimusaineisto oli uusi sekä suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin että vakiintuneisiin tekstilajeihin. Huomionarvoista on, että tekstuaaliset konventiot näyttävät ainakin sukupuolirepresentaatioiden näkökulmasta pysyvän muuttumattomina ja aikaisempien kirjoitusperinteiden mukaisina, vaikka tekstilajit muuttuisivat tai sekoittuisivat keskenään. Käsite toimii linjassa myös Hallidayn (2003: 2) käsitteisiin merkityspotentiaaleista ja syvemmin sosiokulttuurisen ympäristön vaikutukseen kielenkäyttötilanteissa. Kielikäsitteemme tuntuu yhdestä aikaisempien tutkimusten perusteella sisältävän tiedon siitä, kuinka eri sukupuolet voivat toimia osana tekstejä, vaikka kielenkäyttäjää ei piirrettä tunnistaisikaan. Niin Engelbergin (2016) kuin Karppisen (2002)

tutkimuksissa nousee esille käsitys tyttöyden passiivisuudesta, ja perinne jatkuu myös omissa tuloksissani, vaikka tutkimusten väliin jää lähes kaksi vuosikymmentä.

Representaatioiden rakentumisessa keskeisiä eroja ja yhtäläisyyksiä näkyi prosesseissa ja ennen kaikkea siinä, millaiset toimijat saavat millaisia prosesseja. Miesrepresentaatioiden prosessit olivat valtaosin materiaalisia, kun taas naisrepresentaatioiden prosesseissa variaatiota esiintyi enemmän. Naisrepresentaatioissa toimijana ei ollut naishenkilö yhtä usein kuin miesrepresentaatioissa, ja naishenkilön saadessa subjektin paikan olivat taas itse prosessit toiminnallisuudeltaan laimeampia. Miesten rooliksi rakentui asiantilan muuttaminen, omistaminen ja muihin toimijoihin vaikuttami-

nen. Leksikaalisilla valinnoilla paitsi vahvistettiin prosesseja, myös asiantilojen kuvailun kautta tuotiin kirjoittajan suhtautumista esille. Vahvan naisen representaatiot rakentuivat monissa tapauksissa todellisuuden päälle, eikä tätä piirrettä noussut muissa representaatioissa yhtä voimakkaasti esille.

Yleisesti aineistosta voidaan sanoa, että tekstit näyttäytyivät monoglossisina ja ne esitettiin voimakkaamman toimijan silmin. Tämä toimija ei välttämättä ole aina sarjan päähenkilö, mutta useimmin tapahtumien voimakkain toimija liittyi kuitenkin keskeisesti tapahtumien kulkuun. Aineiston tekstit rakentuivat Faircloughin (1997: 137–138) mukaisesti osa-alueisiin, eli representaatioiden rakentumiseen prosessien, osallistujien ja olosuhteiden avulla; samalla aineistoa analysoidessa kävi ilmi näiden erottamaton suhde ja vaikutus toisiinsa.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että valtaosa esittelyteksteistä esitettiin miesten silmin; miesten ääni varsinkin täysin fiktiivisissä hahmoissa oli naisääntä kuuluvampi, mikä on yhtenevä Beauvoirin (2009: 41–42) teorian kanssa miessukupuolen ensisijaisuudesta ja normittamisesta oletusarvoiseksi yksiköksi. Naissukupuolen edustajat konstruointiin puolestaan osaksi maailmaa ja he saivat omistettavan, toiminnan uhrin ja passiivisen olemisen piirteitä läpi esittelytekstien. Kielen luonne tiettyjen asioiden normittajana ja sen taipumus toisintaa tiettyjä asioita yhä uudelleen kulkee mukana myös uusien genrejen tavoissa havainnoida ja konstruoida maailmaa.

Representaatioiden tutkimisen kautta on mahdollista saada vihjeitä siitä, miten yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat käsityksiin siitä, millaisessa maailmassa toimimme ja miten asiat suhtautuvat ajattelumaailmassa toisiinsa. Vaikka representaatioiden tutkiminen perustuu kielelliseen analyysiin, antaa se paljon tietoa tavoistamme käsittää, ajatella ja normittaa tapahtumia. Tutkimuksen avulla on myös mahdollista tehdä tavastamme lukea ja käsittää tekstejä entistä sensitiivisempää ja oppia tunnistamaan ennakko-oletuksia ja -asenteita eri toimijoita kohtaan. Tässä tutkimuksessa juuri nämä tavoitteet onnistuivat, ja tutkimus toimi hyvin havainnollistavana esimerkkinä siitä, mitä kaikkea tekstit todellisuudessa sisältävät. Vaikka tutkimuksen keskiössä olivatkin esittelytekstit itse teosten sijaan, on vähintään pohtimisen arvoista miettiä, millaisia ennakkoasenteita ne niiden kuluttajissa luovat ennen varsinaisen teoksen kuluttamista.

Valinta tutkimuksen kohdistamisesta ideationaaliseen metafunktoon ja siitä edelleen representaatioihin kertoo siitä, miten ja mistä puhutaan sekä mitä jätetään sanomatta, mutta jättää ulkopuolelleen havainnoinnin siitä, kuka puhuu ja miksi. Myös monet muut valinnat luonnollisesti vaikuttavat siihen, millaisia tuloksia saadaan ja mistä aiheista. Analyysissa olisi ollut mahdollista tarkastella esittelytekstejä enemmän yksikkötason kokonaisuuksina, mutta valinta niiden yhtenäisestä tarkaste-

lusta auttaa saamaan kokonais käsityksen siitä, miten sukupuoli representaatit suhtautuvat toisiinsa. Tutkimus sisälsi myös tarkempaa vertailua sukupuoli representatioiden välillä kuin niiden sisällä: yhtä hyvin tutkimuksen olisi voinut kohdistaa siihen, millaisia mies- tai naisrepresentaatioita on olemassa. Tulevaisuudessa toivoisin voivani laajentaa representaatiotutkimusta myös muihin sukupuoliin, mutta aineiston vuoksi se ei ollut tässä tutkimuksessa mahdollista.

Jatkotutkimuksena representaatioita voitaisiin tutkia myös multimodaalisessa ympäristössä, millainen HBO-suoratoistopalvelu todellisuudessa on. Vaikka tämä tutkimus keskittyi vain palvelun tekstuaalisiin osiin, vaikuttavat todellisuudessa myös kuvat, värit ja eri tekstien muotoilut vaikutelman luomiseen. Olisi myös mielenkiintoista tutkia representaatioiden suhdetta itse teoksissa esiintyviin representaatioihin ja sitä, ovatko ne linjassa keskenään tai miten ne muuten suhtautuvat toisiinsa. Aihepiirinä uusien genrejen sekä niiden luomien representaatioiden tutkiminen on ehtymätön tutkimusaihe, sillä uuden genre tekstejä syntyy jatkuvasti ja usein aivan huomaamatta.

LÄHTEET

- De Beauvoir, Simone 2009 [1949]: *Toinen sukupuoli 1. Tosiasiat ja myytit*. Suom. Iina Koskinen, Hanna Lukkari & Erika Ruonakoski. Helsinki: Tammi.
- Engelberg, Mila 2007: Seksistinen suomi. *Kielikello* 2007 (4). – <https://www.kielikello.fi/-/seksistinen-suomi> 17.2.2021.
- Engelberg, Mila 2016. *Yleispätevä mies: Suomen kielen geneerinen, piilevä ja kieliopillistuva maskuliinisuus*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Fairclough, Norman 1997: *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart 1997: *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: SAGE Publications.
- Halliday, M. A. K. (1973). *Explorations in the functions of language*. Arnold. Halliday, M. A. K. (2003). *On language and linguistics. Collected works of M.A.K. Halliday*. J. Webster (toim.). Continuum.
- Halliday, M.A.K. & Matthiessen, Christian 2014 [1985]: *Halliday's introduction to functional grammar*. Oxfordshire: Routledge.
- Halliday, M. A. K. & Webster, Jonathan 2007: *Language and society*. London: New York: Continuum.
- Kaisa Karppinen 2001: Onko kielellinen tasa-arvo utopiaa? *Kielikello* 2002 (1). – <https://www.kielikello.fi/-/onko-kielellinen-tasa-arvo-utopiaa-#wrapper> 12.2.2021.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne 1996: Kritiikki, visiot ja muutos. – Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne. *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Luukka, M.-R. 2003. Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen *Demi*-lehden palstoilla. – T. Modinos & A. Suoninen (toim.) *Merkkillinen media. Tekstit nuorten arjessa*. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 17–38.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tallinna: Vastapaino.
- Sandvine 2018: The Global Internet Phenomena Report. – <https://www.sandvine.com/hubfs/downloads/phenomena/2018-phenomena-report.pdf> 6.12.2020.
- Shore, Susanna 2012a: Kieli, kielenkäyttö ja kielenkäytön lajit systeemis-funktionaalisessa teoriassa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 131–157. Helsinki: Gaudeamus.
- Shore, Susanna 2012b: Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 158–185. Helsinki: Gaudeamus.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 17.2.2021